

LIETUVOS DARBO RINKOS APŽVALGA IR TENDENCIJOS

2021 GEGUŽĖ

JULIJA JANKAITĖ
MONIKA BUDRYTĖ

Kurk
Lietuvai

Work in
Lithuania

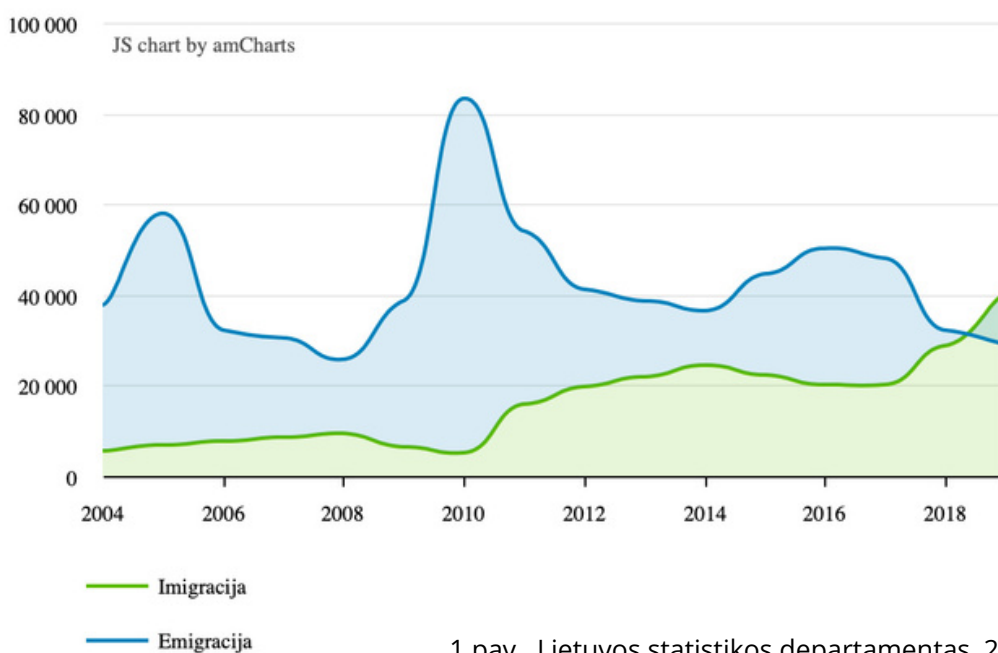
TURINYS

- 3** ĮŽANGA
- 5** CV PORTALŲ ANALIZĖ
- 12** WORK IN LITHUANIA ANALIZĖ
- 14** DARBO RINKA: DARBUOTOJŲ KVALIFIKACIJA
- 17** DARBO RINKOS TENDENCIJOS
- 19** LIETUVOS STRATEGIJA
- 26** DARBO RINKOS PROGNOZĖS
- 36** IŠVADOS

Lietuvoje, dėl didelio masto emigracijos ir tik simbolinės imigracijos (pav. 1), gyventojų skaičius nuo 1990 m. sumažėjo beveik ketvirtadaliu – 24,4 proc. (TMO, 2018), tai yra išvyko beveik 680 tūkst. gyventojų, o atvyko – 263 tūkst. žmonių (Lietuvos Statistikos departamentas, 2020).

Vis labiau juntama emigracijos pasekmė ir iššūkis valstybei – **kintanti demografija** ir **senstanti visuomenė**. Prognozuojama, kad jau 2050 m. Lietuvos populiacija bus **viena vyriausių** visuomenių Europoje (STRATA, 2020). Lietuvos populiacijos senėjimo tempas yra beveik **2 kartus greitesnis** negu Europos Sąjungos vidurkis. Visa tai kelia rimtų iššūkių šalies ekonomikai ir darbo rinkos ateičiai, kadangi Lietuvos gyventojų aktyvumas jau yra pasiekęs aukštą lygį. Nors emigracija pati savaime nėra neigiamas reiškinys, tačiau Lietuvos atveju dideli emigracijos ir maži imigracijos mastai kelia iššūkį: ima trūkti tinkamą kvalifikaciją turinčios darbo jėgos, nuteka protai

1 pav. Lietuvos statistikos departamentas, 2020

Talentai yra itin svarbūs šalies investiciniam klimatui. Šis veiksnys nurodomas kaip **prioritetas**, kuris skatina užsienio investuotojus investuoti Lietuvoje ir čia likti. Visgi, investuotojai ir analitikai pabrėžia, kad **kvalifikuotos darbo jėgos šalyje trūksta** (LIPI, 2021). Ypač jaučiamas trūkumas yra tarp **gamtos ir tikslųjų mokslų** specialistų. Ši problema ir toliau didėja, kadangi nuo 2015 m. aukštosios mokyklos sulaukia vis mažiau abiturientų, pasirenkančių studijuoti **STEM gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos mokslus** (toliau – STEM) (STRATA, 2019). Vienas iš būdų šiai problemai spręsti – **gerinti talentų ekosistemą** ir **stiprinti grįžtamosios migracijos politiką** bei **skatinti užsienio lietuvių grįžimą** į Lietuvos darbo rinką.

IŽANGA

Lietuvoje jaučiamas aukštos kvalifikacijos specialistų trūkumas dėl **automatizacijos, dirbtinio intelekto pritaikymo**, taip pat dėl didelio **protų nutekėjimo**: 2019 m. kiek daugiau nei trečdalis emigravusiųjų prieš išvykimą dirbo aukštos kvalifikacijos profesijose ([STRATA, 2020](#)). Prognozuojama, jog aukštųjų technologijų ekonomika Europos Sąjungoje vidutiniškai augs 7,4 proc., o Lietuvoje numatomas 16,4 proc. didėjimas (UŽT, 2019). Iššūkius dėl kvalifikuotos darbo jėgos atspindi ir Pasaulio konkurencingumo indeksas: pagal 2019 m. duomenis Lietuva yra **124 vietoje iš 141** valstybės pagal kvalifikuotų darbuotojų radimo rodiklį. Taip pat numatoma, kad 2030 m. 9 iš 10 naujų darbo vietų Europos Sąjungoje reikalaus aukštos kvalifikacijos darbuotojų ([CEDEFOP, 2018](#)). Prognozuojama, kad ši problema išliks ir ateityje: iki 2030 m. Lietuvoje darbo jėgos paklausa viršys pasiūlą (CEDEFOP, 2019).

Ši prognozė reiškia, jog Lietuvai dėl aukštos kvalifikacijos talento teks varžytis užsienio valstybių kontekste, kadangi tinkamas kompetencijas turinti darbo jėga – **būtina sąlyga aukštos pridėtinės vertės ekonomikai**. Dėl šių priežasčių svarbu analizuoti ir suprasti, kokius įgūdžius turinčių specialistų paklausa neatitinka pasiūlos rinkoje, kuriose nišose bei sektoriuose Lietuva gali konkuruoti užsienio valstybių kontekste trumpalaikėje ir ilgalaikėje perspektyvoje, o kuriuos sektorius būtina stiprinti, kad jie taptų patrauklia darbo vieta.

CV PORTALŲ ANALIZĖ

Tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu darbo **skelbimų analizė** yra aktyviai naudojama tyrimo metodologija, kurios vienas iš pagrindinių tikslų – suteikti naujos informacijos apie gebėjimų paklausą darbo rinkoje bei gebėti sekti pokyčius tam tikru laiko periodu.

Lietuvos darbo rinkos konkurencingiausios nišos taip pat buvo vertinamos nagrinėjant **darbo rinkos skelbimus** (atlyginimų rėžiai, keliami reikalavimai, **papildomos paskatos**, skelbimų skaičius), remiantis STRATA analizėmis bei vykdant interviu su žmogiškųjų išteklių agentūrų atstovais. Šia analize siekėme įvertinti Lietuvos darbo rinkos nišas, kuriose Lietuva galėtų konkuruoti pasaulinėje rinkoje dėl **aukštą kvalifikaciją** turinčių užsienio lietuvių.

2021 M. DUOMENŲ APIBENDRINIMAS:

IMTIS

- Darbo skelbimų analizės imtį sudarė 2021m. gegužės mėnesį talpinti 26 419 skelbimai (cvmarket.lt), 9238 skelbimai (cvbankas.lt), 5335 skelbimai (cvonline.lt) ir 2669 skelbimai (cv.lt).
- Apklaustos HR agentūros: Amston ir Alliance for Recruitment.

PAKLAUSA

Didžiausia dalis skelbimų buvo matoma informacinių technologijų, finansų ir draudimo veiklos bei pardavimų vadybos srityse, taip pat pramonės/gamybos ir inžinerijos/mechanikos srityse, tuo tarpu HR agentūros kaip paklausiausias įvardija informacinių technologijų, elektroninės komercijos, inžinerijos ir pardavimų sritis.

LAISVOS DARBO VIETOS

Analizuojant laisvas darbo vietas rinkoje, pažymėtina, kad jos skiriasi priklausomai nuo sektoriaus (Lietuvos statistikos departamentas, 2020). Didžiausias laisvų darbo vietų kiekis ilgą laiką išsilaikė aukštesniems įgūdžiams imliuose – **informacijos ir ryšių bei finansų ir draudimo** veiklos sektoriuose. Atsižvelgiant į tai, kad augant darbo užmokesčiui šiuose sektoriuose vis tiek išlieka didesnis laisvų darbo vietų lygis, galima daryti prielaidą, kad šiuose sektoriuose susiduriama su tinkamos kvalifikacijos darbuotojų trūkumu.

Tuo tarpu sektoriuose, kuriuose reikalingi žemesnio lygio įgūdžiai - išliekantis mažesnis laisvų darbo vietų skaičius, augant atlyginimams, rodo mažesnę darbo jėgos poreikį. Užimtumo tarnybos duomenimis, 2020 m. buvo įregistruota **216,9 tūkst.** laisvų darbo vietų Lietuvoje. Nepaisant pandemijos sukeltų iššūkių darbo rinkoje, **paslaugų sektorius** išliko didžiausiu darbdaviu šalyje, po kurio pagal laisvų darbo vietų skaičių sekė **pramonės ir statybos** sektoriai.

DARBO PATIRTIS

Dažniausiai ieškoma darbo patirtis – 2-3 metai, tačiau didžiausias neatitikimas tarp pasiūlos ir paklausos yra **aukštesniojo lygmens (angl. senior-level)** pozicijose su 6-8 metų patirtimi ir šių specialistų trūkumas jaučiamas labiausiai, kaip įvardijo HR agentūros. Šioms pozicijoms taip pat siūlomas didžiausias atlygis.

KONKURENCINGIAUSI ATLYGINIMAI

Didžiausi atlygiai darbo skelbimuose nurodomi **vyr. (angl. senior) programuotojams** (4000-7000€ bruto), įmonių/komandų **vadovams** (2000-6000€ bruto), **inžinieriams ir fizikams** (2700 - 5000€ bruto), **nekilnojamojo turto analitikams** (3000-6000€ bruto) bei (2400-3300€ bruto).

ATLYGIO ANALIZĖ

- **2021 m.** pradžioje Lietuvoje didžiausi atlyginimai sausį buvo sumokėti **informacinių ir kitų technologijų, farmacijos ir medicinos prietaisų, investicinės veiklos srityse.**
- **2020 m.** didžiausias vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis buvo gaunamas **informacijos ir ryšių** bei **finansinės ir draudimo** veiklos įmonėse, kuriose darbo užmokestis **1,8 karto** viršijo šalies ūkio vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2020 m. didžiausią bruto darbo užmokestį – 1 652,6 EUR – gavo **Vilniaus miesto** savivaldybės įmonių, įstaigų ir organizacijų darbuotojai. Sostinėje vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 197,8 EUR viršijo šalies vidurkį.

Nors, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2020 m. didžiausi darbo užmokesčiai buvo sumokėti **informacijos ir ryšių, finansinės ir draudimo veiklos bei profesinėje, mokslinėje veikloje**, ryškiausias darbo užmokesčio pokytis buvo stebimas žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo sektoriuose (20,5 proc.). Tiesa, tam įtakos turėjo 2020 m. **sveikatos priežiūros** darbuotojams išmokėti priedai, susiję su darbu COVID-19 židiniuose.

- **2019:** Iš šalies miestų 2019 m. taip pat labiausiai išsiskyrė **sostinės regionas:** čia buvo didžiausias vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis – 1 452,6 EUR. Žvelgiant į sektorius, didžiausią neto darbo užmokestį 2019 m. gavo dirbantieji Vilniaus apskrityje **informacijos ir ryšių** (vidutiniškai – 1 515,5 EUR) bei **finansinėje ir draudimo veiklos** (1 471,7 EUR) įmonėse.

Šalies mastu 2019 m. didžiausią bruto darbo užmokestį taip pat gavo informacijos ir ryšių (apie 2 354 EUR), finansų ir draudimo įmonių darbuotojai (apie 2 323 EUR), profesinės, mokslinės ir techninės veiklos įmonių darbuotojai (apie 1 660 EUR). Mažiausiai uždirbo apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų (apie 903 EUR), meninės, pramoginės ir poilsio organizavimo veiklos (apie 1 048 EUR), kitos aptarnavimo veiklos (apie 1 055 EUR) bei administracinės ir aptarnavimo veiklos (apie 1 083 EUR) įmonių darbuotojai.

Žemiau pateikti Lietuvos statistikos departamento duomenys, atspindintys pagrindines darbo užmokesčio tendencijas šalyje 2019 ir 2018 m. (EUR):

- Informacija ir ryšiai: 2 362,8
- Finansinė ir draudimo veikla: 2 309.5
- Profesinė, mokslinė ir techninė veikla: 1 661.7
- Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas 1 503.8
- Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas 1 417.0

2019. didžiausias vidutinis mėnesio darbo užmokestis (bruto):

- Vilniaus apskrityje – 1452.6
- Kauno apskrityje – 1284.7
- Klaipėdos apskrityje – 1 225.5

Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio pokytis šalies ūkyje pagal ekonominės veiklos rūšis 2019 m., palyginus su 2018 m.:

- 13,5 proc. - žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo veikloje
- 13,4 proc. – švietimas
- 11,4 proc. – viešasis valdymas ir gynyba, privalomasis socialinis draudimas
- 9,9 proc. – informacija ir ryšiai
- 9,8 proc. – meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla

Mėnesinis VDU pagal išsilavinimą (2018) bruto:

- Aukštesnysis, aukštasis – 1 229,3
- Specialusis vidurinis, įskaitant vidurinį išsilavinimą su profesine kvalifikacija – 748,0
- Vidurinis – 695,5

Mėnesinis vidutinis darbo užmokestis pagal amžių (2018) bruto:

- 30-39 : 1 084,1
- 40-49 : 995,1
- 20-29 : 879,7
- 50-59 : 879,0
- 60 ir vyresni : 859,0

Mėnesinis VDU bruto pagal pagrindines profesijų grupes (2018):

- Vadovai : 1 585,6
- Specialistai : 1 187,4
- Technikai ir jaunesni specialistai : 898,1

Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalies ūkyje pagal pagrindines profesijų grupes ir ekonomines veiklos rūšis 2018 m.:

1. Finansinė ir draudimo veikla : 1 682,2

- a. Vadovai : 3 133,8
- b. Specialistai : 1 730,2
- c. Technikai ir jaunesni specialistai : 1 109,8

2. Informacija ir ryšiai : 1 627,2

- a. Vadovai : 2 423,9
- b. Specialistai : 1 709,7
- c. Technikai ir jaunesni specialistai : 940,8

3. Profesinė, mokslinė ir techninė veikla : 1 236,3

- a. Vadovai : 1 983,3
- b. Specialistai : 1 245,5
- c. Technikai ir jaunesni specialistai : 822,4

Vertinant konkurencingiausias pagal gaunamą darbo užmokestį nišas Lietuvoje, ryškėja, jog per pastaruosius 3 metus didžiausi vidutiniai mėnesiniai bruto atlyginimai buvo išmokami (8-9 psl.):

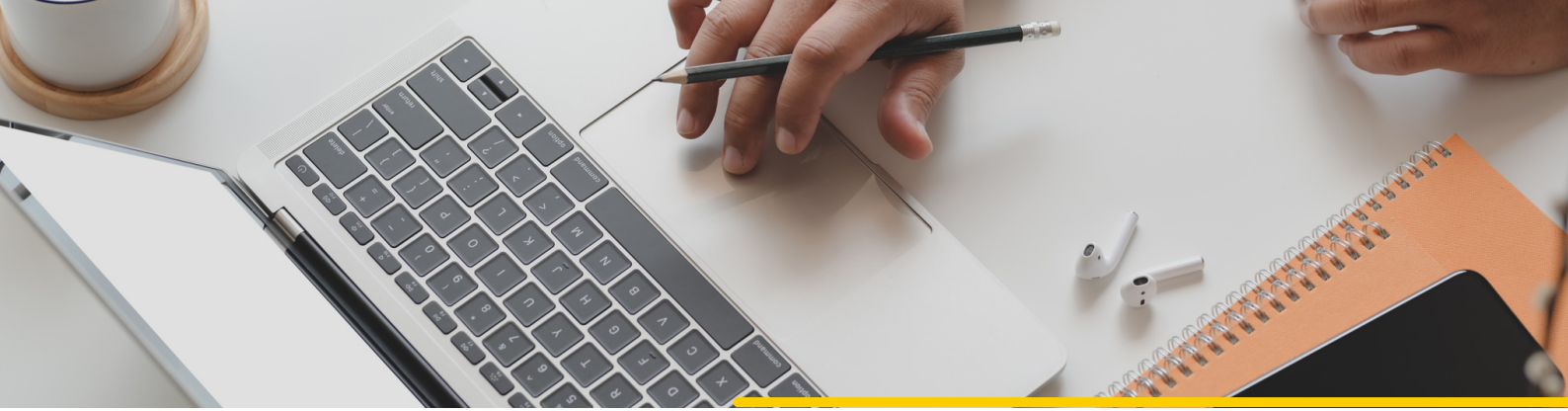
- informacijos ir ryšių, finansų ir draudimo bei profesinės, mokslinės ir techninės veiklos atstovams
- didžiųjų Lietuvos miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos) darbuotojams
- aukštesnį arba aukštesnį išsilavinimą turintiems darbuotojams, esantiems 30-39 amžiaus grupėje
- užimantiems vadovaujamas pareigas

Vienas populiariausių šalies skelbimų portalų „CV Online“ taip pat atliko 2015-2019 m. duomenų analizę, kuri parodė, jog didžiausius atlyginimus šalyje uždirbo šiuos kriterijus atitinkantys asmenys:

- vyrai
- aukščiausio lygio vadovai
- dirbantys IT srityje
- dirbantys užsienio kapitalo įmonėje
- turintys 6-10 metų darbo stažą

SAVYBĖS

Iniciatyvumas, atsakingumas, darbas komandoje – dažniausiai nurodomos savybės pardavimų vadybos ir IT srityse; gebėjimas dirbti nuolat kintančioje aplinkoje, savarankiškumas ir motyvacija mokytis – IT sektoriuje; analitiškumas, problemų sprendimo įgūdis dažniausiai įvardijamas inžinerijos srityse;; kruopštumas – apskaitos/finansų; kūrybiškumas – rinkodaros/reklamos ir komunikacijos kategorijos skelbimuose. Vadovams dažniausiai keliamas reikalavimas – orientacija į rezultatą, lyderystė, gebėjimas inovatyviai spręsti problemas.

Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (MOSTA) parengtoje apžvalgoje (2019 m.) taip pat pastebima:

„Labiausiai ieškomais įgūdžiais išskirtini: gebėjimas prisitaikyti prie pokyčių; anglų kalbos mokėjimas; darbas komandoje; darbas kompiuteriu. Pastebima, kad minkštieji gebėjimai kaip komandinis darbas ar bendravimas su klientais vis labiau aktualūs ir darbininkams.“

SIŪLOMOS NAUDOS (ANGL. BENEFITS)

- Privatus sveikatos draudimas
- Modernus biuras, automobilio stovėjimo vieta arba lanksti darbo vieta
- Lanksčios darbo valandos
- Papildomos apmokamos atostogų dienos
- Nuolat atsinaujinanti biblioteka
- Galimybė vestis augintinius į biurą
- Komandos išvykos, galimybė kurį laiką dirbti iš kitų šalių (*angl. workation*)
- Sporto salė biure arba sporto klubo narystė
- Galimybė pasirinkti darbo kompiuterį

HR agentūros pastebi, kad darbuotojai vis labiau linkę prašyti papildomų naudų, kurios nėra materialios, o labiau orientuotos į **profesinį ir asmeninį tobulėjimą, mokymąsi**. Pavyzdžiui, dalis kompanijų specifinės kalbos mokėjimo trūkumą sprendžia pasiūlydami darbuotojams **nemokamus kalbų kursus**, dėl ko kyla jų kvalifikacija ir atlygis, o darbdavys - užpildo trūkstamų darbuotojų spragą.

WORK IN LITHUANIA ANALIZĖ

Remiantis *Work in Lithuania* svetainės duomenimis, daugiausiai 2020 m. paraiškų buvo pateikta į **informacinių technologijų, verslo paslaugų, gamybos ir inžinerijos, buhalterijos ir finansų bei analitikos** sritis:

TOP 5 sritys į kurias teikiamos paraiškos:

1. IT (Information Technology)
2. Business Services and Operations
3. Manufacturing and Engineering
4. Account and Financial Services
5. Analytics

Tarp darbo skelbimų daugiausia paraiškų 2020 m. buvo pateikta į šias pareigybes:

TOP 5 pozicijos, į kurias teikiamos paraiškos:

1. IT Service Desk Analyst
2. Customer Service Representative
3. Senior Business Analyst
4. Accountant
5. Front-end developer

Taip pat matoma, jog daugiausia darbo pasiūlymų (52%) *Work in Lithuania* svetainėje yra orientuoti į **viduriniojo lygmens (angl. mid-level)** specialistus, o mažiausiai pasiūlymų teikiama aukščiausiojo lygmens vadovams ir praktikantams:

Darbo pasiūlymai pagal darbo stažą (angl. seniority):

- 1.General Management – 1%
- 2.Team lead – 9%
- 3.Senior Specialist – 19%
- 4.Specialist – 52%
- 5.Junior specialist – 16%
- 6.Internship – 3%

Daugiausia lankytojų *Work in Lithuania* svetainė 2020 m. sulaukė iš Lietuvos (28,44%), Baltarusijos (17,60%), Ukrainos (9,16%), Jungtinės Karalystės (8,57%) ir JAV (5,40%) gyventojų. Analizuojant gautas paraiškas pagal geografinius kriterijus, pastebima, jog 2020 m. paraiškos iš užsienio sudarė **65%**, o iš Lietuvos – **35%** visų skelbimų.

TOP 5 valstybės pagal paraiškas:

- 1.Lietuva – 35,6%
- 2.Indija – 11,58%
- 3.Jungtinė Karalystė – 9,59%
- 4.Nigerija – 4,31%
- 5.Baltarusija – 3.83%

Šiuo metu didžioji dalis darbo pasiūlymų ir paraiškų yra teikiama informacinių technologijų, verslo paslaugų, inžinerijos bei finansų srityse. Taip pat matoma, jog daugiausia darbo pasiūlymų yra teikiama viduriniojo lygmens (*angl. mid-level*) specialistams. Vertinant šiuos duomenis, galima daryti prielaidą, jog *Work in Lithuania* darbo pasiūla galėtų plėstis (pvz., daugiau pasiūlymų jaunesniesiems specialistams) bei įtraukti ir vis sparčiau besiplečiančias gyvybės mokslų, biotechnologijų ir lazerių technologijų nišas.

DARBO RINKA: DARBUOTOJŲ KVALIFIKACIJA

KVALIFIKACIJOS PASISKIRSTYMAS PAGAL POGRUPIUS

Lietuvoje panaši dalis dirbančiųjų dirba aukštos kvalifikacijos ir vidutinės kvalifikacijos darbus – apie 40 proc., tuo tarpu mažiausia dalis dirba žemos kvalifikacijos darbus. Lyginant įvairius sektorius, labiausiai išsiskiria **informacijos ir ryšių, finansinės ir draudimo veiklos, profesinės, mokslinės ir techninės srities sektoriai**, kadangi juose didžioji dalis darbuotojų dirba aukštos kvalifikacijos darbus, o dirbančiųjų žemos kvalifikacijos darbus yra labai mažai. Pastebima, kad **informacijos ir ryšių**, taip pat **finansinės ir draudimo** veiklos sektoriai pasižymi ir **didesniu našumu** (Lietuvos statistikos departamentas, 2019). Taip pat matoma ir tai, jog didelė dalis dirbančiųjų aukštos kvalifikacijos darbus yra **viešojo sektoriaus** darbuotojai.

Žvelgiant į universitetų absolventus, matoma, kad daugiausia dirbančiųjų aukštos kvalifikacijos darbus yra **informatikos ir matematikos** mokslų kryptių absolventų tarpe, o mažiausia – žemės ūkio, sporto ir humanitarinių mokslų srityse (STRATA, 2020).

Vertinant dirbančiųjų kvalifikacijos pasiskirstymą pagal amžių, pastebima, jog **29 – 39 metų** amžiaus grupėje sutinkama daugiausia dirbančiųjų **aukštos kvalifikacijos darbus**, kadangi būtent šiame laikotarpyje dažnai ir būna pasiekiamas karjeros pikas. Vyresnėse amžiaus grupėse dirbančiųjų aukštos kvalifikacijos darbus procentas vis mažėja, o priešpensinėje amžiaus grupėje (59-64 m.) aukštos kvalifikacijos darbuotojų sutinkama **mažiausiai**.

KVALIFIKACIJOS NEATITIKTIS

Skaitmeninimas, automatizacija, dirbtinis intelektas ir sparčiai vystomos **technologijos** sparčiai keičia darbo rinką, atsiranda naujų darbo funkcijų, kurios koreguoja įvairias profesijų grupes ir dėl to keičiasi kompetencijų paklausa darbo rinkoje, atsiranda trūkstamų įgūdžių (World Economic Forum, 2018).

Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje įgūdžių **paklausos neatitinkanti pasiūla** yra įvardinama kaip vieną pagrindinių šalies darbo rinkos problemų (MOSTA, 2019).

Lietuvoje matoma ir aukštesnė nei Europos Sąjungos vidurkis kvalifikacijos neatitiktis, kuri pasireiškia nemaža dalimi darbuotojų, dirbančių žemesnės kvalifikacijos darbus, palyginus su įgyta kvalifikacija.

EBPO duomenimis, šalyje 2016 m. **21,2 proc.** darbuotojų dirbo **žemesnės kvalifikacijos** darbus nei įgyta kvalifikacija (ES vidurkis – 14,7 proc.). Taip pat įdomu ir tai, kad kiek **daugiau nei trečdalis** (30,6 proc.) aukštųjų mokyklų absolventų Lietuvoje įsidarbina įgytos **kvalifikacijos neatitinkančiuose** darbuose (Eurostat, 2018).

Kvalifikacijos neatitiktis darbo rinkoje pastebima ir tarp darbo ieškančiųjų: 2020 m. Užimtumo tarnybos duomenimis, **trečdalis ieškančiųjų darbo Lietuvoje kvalifikacijos neturi**, tuo tarpu darbo skelbimuose itin dažnai ieškoma **aukštos kvalifikacijos** specialistų (STRATA, 2019). Dėl šios priežasties darbuotojų kvalifikacijos ir įgūdžių trūkumas gali tapti kliūtimi dalyvauti darbo rinkoje.

MOKYMASIS VISĄ GYVENIMĄ

Automatizavimas sąlygoja **didesnį produktyvumą** ir gali padėti įveikti su mažėjančia darbo jėga Lietuvoje susijusius iššūkius. Vis dėlto, anot Lietuvos ir Pasaulio banko, darbuotojai, kurių funkcijas pakeis **aukštosios technologijos**, turės **persikvalifikuoti** ir **įgyti naujų įgūdžių** bei derinti **technologines žinias, problemų sprendimą ir kritinį mąstymą** bei **minkštuosius įgūdžius**, tokius kaip atkaklumas, bendradarbiavimas ir empatija, kad galėtų pereiti prie aukštesnės kvalifikacijos darbų. EBPO duomenimis, maždaug **trečdalis** dirbančiųjų Lietuvoje patenka į **įgūdžių neatitikties** kategoriją. Dėl to rekomenduojama, kad Lietuva pereitų prie **lanksčios švietimo sistemos**, kuri skatintų **mokymąsi visą gyvenimą** – tiek formaliai, tiek neformaliai, įskaitant efektyvių **persikvalifikavimo galimybių** sudarymą. Nurodoma, kad tai yra **pagrindinis būdas** paruošti darbo rinką ateities struktūriniais pokyčiams.

DARBO RINKOS TENDENCIJOS

STRATA

Duomenys iš Vyriausybės strateginis analizės centras (STRATA) atliko išsamią žmogiškojo kapitalo analizę Lietuvoje „Žmogiškasis kapitalas Lietuvoje. Kryptis – ateities darbo rinka“ (2019) ir „Specialistų paklausos prognozės 2020–2026 m. rezultatai“.

IMTIS

Analizuoti privatūs darbo rinkos skelbimai, kurių imtis - 163,5 tūkst. darbo skelbimų, pasirodžiusių portale „CVbankas.lt“ 2017–2018 m. laikotarpiu.

PAKLAUSA

Analizuojamu periodu daugiausiai darbo skelbimų buvo paskelbta Pramonės ir gamybos (13 proc. nuo visų skelbimų), Prekybos ir konsultavimo (13 proc.) bei Klientų aptarnavimo ir paslaugų (11 proc.) kategorijose.

DARBO PATIRTIS

Patirtis kaip reikalavimas arba privalumas buvo nurodomas **66%** darbo skelbimų, tuo tarpu aukštasis išsilavinimas – **26%** skelbimų. Dažniausiai šie reikalavimai buvo keliami Eksperto (90 proc.), Vadovavimo/valdymo (87 proc.), Informacinių technologijų (84 proc.), Energetikos / elektronikos (82 proc.) bei Apskaitos/finansų/audito (81 proc.) ir Teisės (71 proc.) profesijų kategorijose.

KONKURENCINGIAUSIAS ATLYGIS

Analizėje lyginamos samdomų darbuotojų draudžiamosios pajamos pagal jų profesiją su **individualia veikla** užsiimančiais asmenimis:

- Analizėje matoma, kad didžiausia dalis samdomų darbuotojų (26 proc.) dirba **aukštos kvalifikacijos** specialistais, taip pat šios grupės darbuotojų pajamos – vienos didžiausių (1196 Eur) ir nusileidžia tik **vadovų** pareigas užimančių asmenų pajamoms (1379 Eur).
 - Šios grupės pasižymi ne tik didžiausiomis draudžiamosiomis pajamomis, bet ir didžiausių draudžiamųjų pajamų augimu 2014– 2018 metais.
- Tarp **savarankiškai dirbančių** darbuotojų draudžiamųjų pajamų sklaida rodo, kad tarp didelė dalis asmenų gauna labai mažas pajamas (25 proc. asmenų gauna iki 171 Eur per mėnesį), tačiau taip pat yra didesnė dalis nei **samdomų darbuotojų** atveju, gaunančių ir labai dideles pajamas (5 proc. asmenų gauna didesnes kaip 3352 Eur).
- Nežymiai, tačiau savarankiškai dirbantys **vyresniame amžiuje** (70 metų ir daugiau) uždirba daugiau nei tokio pat amžiaus samdomi darbuotojai. Tai reiškia, kad amžius gaunamoms pajamoms turi **mažesnę įtaką** vykdant savarankišką veiklą nei dirbant samdomą darbą.

LIETUVOS STRATEGIJA

LIETUVOS VYRIAUSYBINIŲ STRATEGINIŲ DOKUMENTŲ APŽVALGA

Tiek Europos, tiek ir Lietuvos strateginiuose dokumentuose pabrėžiama, jog valstybių konkurencingumas ateityje bus neatsiejamas nuo technologijų ir skaitmenizacijos. Įvardytos strateginės kryptys ir numatytos finansinės priemonės bus orientuotos į **kibernetinio saugumo užtikrinimą, perėjimą į skaitmeninę ekonomiką bei informacijos ir ryšių (IRT) potencialo panaudojimą**, didinat konkurencingumą. Toks IRT sektoriaus išskėlimas nėra atsitiktinis ir yra stipriai sąlygojamas vis didesnio šių specialistų poreikio: remiantis STRATA (2020) duomenimis, pabrėžiama, jog iki 2030 m. IRT specialistų darbo vietų skaičius tiek Lietuvoje, tiek vidutiniškai Europos Sąjungoje išaugs 42 proc.

Lietuvoje pagrindiniuose valstybės strateginiuose dokumentuose taip pat prognozuojama, kad, nepaisant sparčios ekonominės kaitos ateityje, **technologinė pažanga** bus vienu pagrindinių veiksnių, lemiančių Lietuvos konkurencingumą.

LIETUVA 2030

Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ pabrėžiama, kad sėkmingą valstybės raidą ateityje užtikrins šalys, kurios bus atviros **naujovėms ir iššūkiams** bei progreso kūrimui pasitelks **užsienio kalbas ir informacines technologijas**. Šiame dokumente akcentuojama aukšta pridėtinė vertė, žinios, inovacijos bei modernių informacinių technologijų svarba.

„LIETUVA 2030“ STRATEGIJOS KRYPTYS

- **Aukštą pridėtinę vertę** kurianti ekonomika, grindžiama žiniomis, inovacijomis, verslumu ir socialiniu atsakingumu bei „žaliuoju“ augimu.
- Palanki **moksliui ir tyrimams** aplinka, užtikrinanti Lietuvos patrauklumą aukščiausio lygio mokslininkams ir tyrėjams.
- Palengvintos sąlygos kuriantiems verslus ir aukštos pridėtinės vertės darbo vietas. **Intelektualių ir inovatyvių** produktų bei paslaugų kūrimas leis Lietuvai konkuruoti pasaulinėje rinkoje dėl kvalifikuotos darbo jėgos.
- Tvari ir išteklius tausojanti **technologijų** plėtra bei konkurencingas ir nepriklausomas **energetikos sektorius**.
- Skatinamas pasaulinių įmonių, **mokslo ir tyrimų** paslaugų centrų kūrimasis Lietuvoje. Tai suteiks galimybę kurti gerai apmokamas darbo vietas, stabdyti protų nutekėjimą, **atvežti modernias technologijas** į šalį ir skatinti inovacijų politiką.
- Lietuvos pramonės, paslaugų ir mokslinių tyrimų organizacijos orientuotos į **aukštos pridėdamosios vertės** kūrimą bei efektyviai naudojasi pasauliniais žinių, finansų ir kitais ištekliais.
- Lietuvoje kuriamos **moderniausios informacinės technologijos** bei **skaitmeninė infrastruktūra**.
- **Stiprinamas diasporos ryšys su Lietuva**. Vykdoma aktyvi užsienio lietuvių įsitraukimo į Lietuvos gyvenimą programa bei kryptingai formuojama ir įgyvendinama viešoji politika imigracijos srityje.

Panašūs elementai, kurie kaip prioritetiniai yra išskirti ir DNR plane, numatomi kaip priemonės, skatinančios Lietuvos ekonomikos **tvarumą, inovatyvumą** bei **aukštos pridėtinės vertės kūrimą**. Šiame plane, kurio tikslas skatinti investicijų į šalies ekonomikos atsigavimą didinimą, nurodoma, jog būtina pereiti prie skaitmeninės ekonomikos, investuoti į inovacijas ir mokslinius tyrimus bei infrastruktūrinius energijos efektyvumo didinimo projektus.

„2021–2030 METŲ NACIONALINIS PAŽANGOS PLANAS“

Kitas svarbus valstybės strateginio valdymo dokumentas – „2021–2030 metų nacionalinis pažangos planas“, kuriame nustatomi pagrindiniai šį dešimtmetį siejami pokyčiai. Jame įvardinamos kryptys taip pat suteiks svarbų kontekstą apie tai, kokios sritys sulauks didžiausių investicijų netolimoje ateityje.

Viena iš šiame plane įvardinamų problemų – **didelė įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis**, kuri yra viena didžiausių Europoje. Lietuvoje trūksta aukštos kvalifikacijos darbuotojų aukštesnių įgūdžių reikalinguose sektoriuose, tokiuose kaip IRT, finansai, o žemos kvalifikacijos darbuotojų – perteklius.

- Europos Sąjunga siekis susigrąžinti strategiškai svarbią **gyvybės mokslų** pramonę leis Lietuvai pritraukti investicijas bei gyvybės mokslų įmonėms kurti inovacijas biotechnologijų, medicinos technologijų ir kitose srityse.
- Pirmasis nurodomas strateginis tikslas – persiorientuoti į **mokslo žinomis, pažangiomis technologijomis ir inovacijomis** grįsto ekonomikos vystymosi ir didinti mokslo, technologijų ir inovacijų ekosistemos plėtrą.
- Didinti žinomis bei moderniomis technologijomis grįstą ekonomikos dalį, siekiant spartinti našumo augimą ir mažinti atotrūkį nuo Europos Sąjungos.
- Valstybės **skaitmeninimas ir technologinis atsinaujinimas** – šalies konkurencingumo didinimo ir aukštos pridėtinės vertės produktų kūrimo pagrindas. Prioritetiniai veiksmai - superkompiuterijos, dirbtinio intelekto, kibernetinio saugumo, aukšto lygio skaitmeninių įgūdžių ir skaitmeninių technologijų taikymas visose ekonomikos srityse.

- Didžiausio potencialo sritys, kurioms turėtų būti skiriama daugiausia dėmesio – **gyvybės mokslai, inžinerinė pramonė, informacinės ir komunikacinės technologijos.**
- Ekonominio konkurencingumo didinimui būtinos sąlygos – **produktyviosios investicijos, technologinė pažanga, skaitmenizacija, perėjimas prie žiedinės ekonomikos, verslo aplinkos gerinimas ir verslumo skatinimas.**
- Didinti investicijas bei kurti naujas darbo vietas **pažangiųjų technologijų gamybos ir žinioms imlių paslaugų** sektoriuose.
- Siekiant persiorientuoti į aukštos pridėtinės vertės ekonomiką, bus skatinami ir tikslingai taikomi **moksliniai tyrimai**, didinama jų kokybė bei kuriamos mokslo inovacijos.
- Spręsti aukštos kvalifikacijos **mokslininkų ir tyrėjų** stoką, didinti pažangiųjų **technologijų ir energetikos** paslaugų eksportą.
- Skatinti **diasporos** įsitraukimą į Lietuvos gyvenimą, skirti paramą tautinės tapatybės išlaikymui ir stiprinti diasporos gebėjimus.
- Stiprinti **mokslo ir studijų** institucijų (toliau – MSI) verslumo, žinių ir technologijų perdavimo pajėgumus, kurie sudarys geresnio MSI bendradarbiavimo su verslu, mokslo žinių perdavimo ir komercinimo sąlygas.
- Dėti pastangas **stiprinti ekonominį bendradarbiavimą su diaspora.**

Šis planas, kuriame nustatomi pagrindiniai šį dešimtmetį siekiami pokyčiai, kaip vieną svarbiausių aukštos pridėtinės vertės ekonomikos veiksnių nurodo - **aukštos kvalifikacijos specialistų pritraukimą į Lietuvą.** Šiam tikslui pasiekti, bus orientuojamasi į užsienyje gyvenančių aukštos kvalifikacijos specialistų pritraukimą ir skatinti likti Lietuvoje gabius užsienio piliečius.

Matoma, jog Nacionaliniame pažangos plane valstybės skaitmeninimas ir technologinis atsinaujinimas yra neatsiejamas nuo šalies produktyvumo didinimo. Ekonomikos perorientavimas į **aukštos pridėtinės vertės ekonomiką** – vienas iš pagrindinių sisteminių iššūkių, kuriuos ketinama spręsti šiame plane.

„XVIII LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS PROGRAMA“

Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje, kurioje išskirti svarbiausi šalies pažangos prioritetai, įvardinamos svarbiausios ekonomikos proveržio skatinimo kryptys. Vyriausybės programoje nurodoma, jog pagal suminį inovatyvumo indeksą Lietuva užima **20 vietą** Europos Sąjungoje (ES), o Lietuvos investicijos į mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą ir inovacijas (MTEPI) ženkliai atsilieka nuo kitų ES valstybių narių. Dėl šios priežasties daugiau finansavimo bus numatoma būtent **moksliniams tyrimams ir inovacijoms**, ypač toms, kurios yra svarbios pereinant prie **žiedinės ekonomikos**, sprendžiant aplinkos ir klimato kaitos problemas. **Sąlygų tyrėjams gerinimas** taip pat numatomas kaip būdas tapti stipriu talentų traukos centru. Žemiau išskirtos pagrindinės Vyriausybės programoje pabrėžiamos investicijų kryptys:

- Numatomas išteklių sutelkimas prioritetinėse mokslo ir ekonomikos srityse, kurios užtikrina žinių kaupimą, atnaujinimą ir perdavimą, būtiną prioritetinių ūkio ir viešojo sektoriaus sričių plėtrai. Prioritetinės sritys, į kurias bus sutelkiamas finansavimas – **biotechnologijos, sveikatos technologijos, IT, žiedinė ekonomika, jūros tyrimai, ugdymas** ir kitos kryptys, kurios sudarytų sąlygas kurti žiniomis grįstas aukštas vertes versle ir viešajame sektoriuje, skatintų **technologijų, socialines ir kultūros inovacijas**.
- Sudaromos sąlygos talentingų užsienyje ir Lietuvoje gyvenančių **jaunųjų mokslininkų pritraukimui**.
- Bus siekiama, kad Lietuva taptų aukštą pridėtinę vertę kuriančia šalimi ir Pasauliniame inovacijų indekse „Global Innovation Index“ Lietuva pakiltų į **35 vietą iš 40**.

- Numatoma paskirti atsakingą valstybės instituciją, kuri rūpinsis **aukštos kvalifikacijos specialistų**, kilusių iš Lietuvos, ir **užsieniečių pritraukimu** ir integracija Lietuvoje. Vienas iš tikslų - sukurti paprastą ir aukštos kvalifikacijos specialistams patrauklią **migracijos sistemą** (tarp jų – vieno langelio principo taikymą, Europos Sąjungos Mėlynosios kortelės gavimo procedūrų paprastinimą, lengvesnes galimybes atnaujinti leidimus gyventi Lietuvoje ir **paprastesnes, nediskriminacines galimybes** užsienio studentams integruotis Lietuvoje).
- Kuriama stipri šalies **energetikos infrastruktūra**, o **aukštos technologinės vertės** produkcijos dalis nuo visos Lietuvos gamybos produkcijos sudarys bent **7 proc.** (2017 m. – 3,6 proc.).
- Valstybės ir privataus sektoriaus investicijos į **mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą sieks 2 proc. BVP.**
- Bus siekiama pritraukti **elgsenos ekonomikos, dizaino, didžiųjų duomenų analitikos, vartotojų elgsenos, projektų valdymo** ir kitų aktualių kompetencijų Lietuvos bei užsienio ekspertus.
- Sekant finansinių technologijų sektoriaus plėtros pavyzdžiu, Lietuva bus pozicionuojama kaip **Europos idėjų laboratorija**, kuri mažu šalies masteliu išbando pažangiausias viešosios politikos idėjas ir inovacijas. Tikslas - **investicijų, protų, inovatyvių idėjų** ir **tarptautinio dėmesio** į Lietuvą pritraukimas.
- Tam, kad Lietuva taptų **aukštą vertę kuriančia, kūrybiška** inovacijų šalimi, besiremiančia žinojimu, svarbu investuoti į kiekvieno asmens kokybišką **išsilavinimą**.

- Airijos ir kitų valstybių bendradarbiavimo su diaspora pavyzdžiu bus įkurta **„Sugrįžtančios Lietuvos“ agentūra**, kuri kartu su grįžtančiais piliečiais ir verslu siektų pritraukti į šalį naujų investicijų, technologijų, patirties, kontaktų bei kūrybingumo.
- Lietuvos diaspora – neatsiejama šalies **kultūrinės diplomatijos, tarptautiškumo, įvaizdžio formavimo** dalis. Bus sudaromos sąlygos pasaulio lietuviams, pasitelkiant technologijas, pažinti nacionalinę kultūrą, naudotis jos ištekliais siekiant palaikyti švietimą, tapatybės ir bendruomeniškumo jausmą.

Išanalizavus aukščiausio strateginio lygmens valstybinius dokumentus, matoma, jog Lietuvos konkurencingumas siejamas su aukštos pridėtinės vertės darbo vietų kūrimu, pažangiausių technologijų vystymu, investicijomis į mokslinius tyrimus, skaitmenizacija, verslumo skatinimu bei proveržiu gyvybės mokslų srityje.

Taip pat skiriamas dėmesys ir ryšių su diaspora stiprinimui: bus siekiama pritraukti aukštos kvalifikacijos specialistus, kilusius iš Lietuvos, įtraukti diasporą į Lietuvos įvaizdžio formavimo procesus bei skatinti ekonominį bendradarbiavimą su užsienio lietuviais. Numatomas ir diasporos tautinės tapatybės išlaikymo skatinimas, suteikiant sąlygas užsienio lietuviams labiau įsitraukti į Lietuvos gyvenimą bei, grįžus gyventi į Lietuvą, tapti „Sugrįžtančios Lietuvos“ agentūros dalimi.

DARBO RINKOS PROGNOZĖS

DARBUOTOJŲ PAKLAUSA

Remdamasi CEDEFOP parengtomis ekonomikos plėtros prognozėmis Lietuvai, MOSTA parengė samdomų darbuotojų plėtros šalyje prognozes. Jose numatoma, jog iki 2022 metų dėl darbuotojų pakeitimo arba sektorių plėtros šalyje reikės apie **105 tūkst.** naujų samdomų darbuotojų, iš kurių **48 proc. sudarys aukštos, 40 proc. – žemos kvalifikacijos, dar 12 proc. – nekvalifikuoti darbininkai.** MOSTA teigimu, **95 proc.** šio skaičiaus sudarys pakeitimo paklausa dėl į senatvės pensiją išeinančių darbuotojų, mirties, emigracijos ir kitų priežasčių, o plėtra sieks 5 proc. Taip pat prognozuojama, kad nuo 2018 iki 2022 m. Lietuvai reikės **50 tūkst. naujų aukštos kvalifikacijos darbuotojų**, o didžiausia santykinė paklausa bus matoma **Vadovų** grupėje - 13 tūkst.

Europos Komisijos strategijos dokumentuose prognozuojama, jog darbo vietų, kuriose reikės **aukštą kvalifikaciją** turinčių darbuotojų, poreikis smarkiai išaugs (STRATA, 2020). Taip pat Europos Sąjungos valstybėms prognozuojama **igūdžių poliarizacijos** tendencija, kuomet vidutinės kvalifikacijos profesijų paklausa mažės, o aukštos ir žemos kvalifikacijos profesijų augs (STRATA, 2020).

Tai sutampa ir su CEDEFOP prognozėmis, kuriose numanoma, jog daugiau nei **9 iš 10** visų darbo vietų (įskaitant darbo vietas atsiradusias dėl darbuotojų kaitos) iki 2030 m. bus aukštos arba vidutinės kvalifikacijos. Lietuvoje ir kitose ES šalyse, anot CEDEFOP prognozių, 2016 – 2030 m. paklausa sparčiausiai augs **žinioms imliuose** paslaugų sektoriuose. Aukštųjų technologijų ekonomika ES vidutiniškai augs **7,4 proc.**, Lietuvoje – **16,4 proc.**

Pagal šias prognozes numatoma, kad didžiausias naujų darbo galimybių augimas ateityje bus **meno ir poilsio, informacijų ir ryšio, finansinės ir draudimo** paslaugų srityse. Vertinant bendras tendencijas, šalyje reikės daugiau **aukštos kvalifikacijos** ir mažiau nekvalifikuotų darbuotojų.

Įvairiose analizėse pastebima, kad jau dabar Lietuvos darbo rinkoje ypač trūksta **gamtos ir tiksluosius mokslus** baigusių specialistų. Ši problema ir toliau didėja, kadangi nuo 2015 m. aukštosios mokyklos sulaukia vis mažiau abiturientų, norinčių studijuoti **STEM gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos** mokslus ([STRATA, 2019](#)). Taip pat ypatingai aukšta paklausa bus stebima tarp šių profesijos atstovų: **gydytojų specialistų, bibliotekininkų, bendrosios praktikos gydytojų, archyvų ir muziejų specialistų**. Manoma, kad tai dalinai nulems senėjanti darbo jėga Lietuvoje.

MOSTA 2019 m. atliktoje ateities darbo rinkos apžvalgoje pastebima, jog gydytojų specialistų ir bendrosios praktikos gydytojų parengimas dažnai užtrunka ilgiau nei aštuonerius metus, todėl norint spręsti darbuotojų pakeitimo sveikatos apsaugos sistemoje iššūkius, reikalingi mažiau laimūs sprendimai. Nuosekliai mažėjantis studentų ir absolventų skaičius Lietuvoje lemia tai, kad kasmet mažės įsiliejančių į darbo rinką darbuotojų skaičius. Analizėje atkreipiamas dėmesys į tai, jog siekiant pakeisti **12,8 tūkst.** vadovų reikalinga nemaža darbo patirtis, kurios naujai į darbo rinką įžengę absolventai dar negalės pasiūlyti darbdaviams.

Pagal trumpalaikes Užimtumo tarnybos prognozes, aukštesnes nei vidutinės įsidarbinimo galimybes darbo rinkoje turės **gydytojai ir slaugos specialistai, statybų vadovai, inžinieriai, meistras ir brigadininkai, mechanikos bei elektros inžinieriai ir technikai, pardavimo ekspertai, specialiųjų poreikių mokinių mokytojai bei ikimokyklinio ir pradinio ugdymo mokytojai**.

Tuo tarpu STRATA atlikta samdomą darbą dirbančių asmenų paklausos prognozė 2020 – 2026 m. parodė, jog tarp aukštos kvalifikacijos specialybių didžiausia paklausa šiame laikotarpyje bus **reklamos ir rinkodaros specialistams, buhalteriams ir įmonių, įstaigų ir organizacijų vadovams**. Taip pat didelė santykinė paklausa prognozuojama **jaunesniems socialiniams darbuotojams ir sporto trenerių, instruktorių ir teisėjų** profesijų pogrupiui. Panaši tendencija matoma ir Užimtumo tarnybos skelbiamuose paklausiausių profesijų sąrašuose: 2021 m. I ketvirtį didžiausią specialistų paklausą sudarė **reklamos ir rinkodaros specialistai, vadovai, buhalteriai**.

PAŽANGIAUSI SEKTORIAI LIETUVOJE

Lietuvoje yra išsivystę inovatyvūs **lazerių gamybos, finansų technologijų (FinTech), biotechnologijų** sektoriai. Visgi, šie pažangūs sektoriai užima santykinai mažą vietą Lietuvos ekonomikoje – ją vis dar iš esmės sudaro žemesnės pridėtinės vertės pramonė ir įvairios paslaugos. Investicijų į pažangiuosius sektorius trūkumą parodo maža dirbančiųjų šiuose sektoriuose dalis. Pagal šį rodiklį Lietuva, kurioje pažangiuose sektoriuose 2019 m. dirbo apie **12,2** procentų užimtų šalies gyventojų, yra **paskutinėje vietoje ES**, kurios vidurkis yra **18,5** procentų užimtųjų (Eurostat, 2019).

Šiuo metu ES ryškėja naujoji strateginė ekonomikos stiprinimo darbotvarkė, kurioje didelis vaidmuo tenka **skaitmeninei ekonomikai, pramonei 4.0, žaliajai ekonomikai**, todėl ir Lietuva, pasirinkdama ekonomikos kryptis, turi įvertinti, kas bus pažangu artimiausiais dešimtmečiais. Paminėtini **finansų technologijų, gyvybės mokslų, informacijos ir ryšių technologijų, inžinerinės pramonės, verslo** paslaugų sektoriai, jau šiuo metu užimantys svarbią vietą šalies ekonomikoje ir turintys reikšmingą augimo potencialą ateityje.

TENDENCIJOS PASAULYJE (PAGAL PASAULIO EKONOMIKOS FORUMO ANALIZĘ)

Prioritetiniai sektoriai:

Debesų kompiuterija, duomenys (*angl. big data*) ir elektroninė komercija išlieka svarbiais prioritetais – ši tendencija jau matoma keletą metų ir liks svarbia ateityje. Tačiau taip pat labai išaugo susidomėjimas **duomenų šifravimu**, atspindėdamas naujas mūsų skaitmeninio amžiaus silpnąsias vietas. Gerokai išaugo ir įmonių, kurios siekia integruoti **robotus** ir **dirbtinį intelektą** darbui automatizuoti, susidomėjimas - abi šios technologijos pamažu tampa pagrindine darbo dalimi visose pramonės šakose.

World Economics Forum apklaustos įmonės nurodo, kad jos taip pat siekia pakeisti savo gamybos grandis, integruojant **naujausias technologijas** (55 proc.), įdiegiant tolesnę **automatizaciją** bei sumažinant abartinę darbo jėgą (43 proc.). Taip pat apklaustos įmonės praneša, kad svarsto išplėsti savo darbo jėgą dėl **technologinės integracijos** (34 proc.) ir didinti užduočių skaičių, patikimą atlikti rangovams (41proc).

Vis didėjanti paklausa kyla naujai besikuriančioms specialybėms, tokioms kaip **procesų automatikos specialistai, informacijos saugumo analitikai** ar **daiktų interneto specialistai** (*angl. Internet of things specialists*). Šios sritys taip pat atspindi **automatikos** pagreitį ir didėjančias **kibernetinio saugumo** rizikas.

World Economics Forum analizėje pastebima, kad kai kuriuose sektoriuose aiškiai išsiskiria paklausiausių specialybių grupės: **medžiagų inžinierius** automobilių sektoriuje, **el. prekybos** ir **socialinės žiniasklaidos specialistai** vartotojų sektoriuje, **atsinaujančių energijos šaltinių inžinieriai** energetikos sektoriuje, **finansų technologijų inžinieriai** finansinėse paslaugose, **biologai** ir **genetikai** sveikatos ir sveikatos priežiūros srityje, taip pat **nuotolinio stebėjimo mokslininkai** ir **technikai kalnakasyboje** bei metalų pramonėje. Šių specialybių darbo pobūdis leidžia prognozuoti, kokia bus šių pramonės šakų augimo ir vystymosi trajektorija.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (toliau – EBPO; angl. OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development) atliko labiausiai darbo rinką keisiančių krypčių ir tendencijų analizę „Future of work and skills“ (2020).

EBPO išskiria tris pagrindines mega-tendencijas, kurios gali daryti didelę įtaką darbo pobūdžiui ateityje: **globalizacija, technologinė pažanga ir demografiniai pokyčiai**, o kartu su šiomis tendencijomis neišvengiamai įvyks vertybių pokytis. Šios tendencijos gali paveikti turimų darbo vietų kiekį ir kokybę, taip pat tai, kaip ir kas šiuos darbus atliks.

Nors prognozuojant ateities tendencijas aišku yra tik tai, kad ateitis neaiški, vis dėlto svarbu kurti atsparias ir prisitaikančias darbo rinkas, kurios darbuotojams ir šalims leistų kontroliuoti šį pereinamąjį laikotarpį ir, kartu, pasiimti naudas, kurias atneša šios pagrindinės pokyčių kryptys. EBPO teigia, kad ekonomiškai stipriausios pasaulio šalys turėtų būti politikos priešakyje formuojant darbo ateitį.

Vieni iš didžiausių iššūkių, su kuriais susiduria politikos formuotojai yra:

- Kaip paruošti jaunus žmones ateities darbams ir užtikrinti, kad jie turėtų **tinkamų įgūdžių**, kad galėtų sėkmingai integruotis į nuolat besikeičiančią, **technologijomis** grįstą darbo aplinką?
- Kaip suteikti visiems darbuotojams galimybę nuolat išlaikyti savo įgūdžius naudingus, **tobulėti** ir (arba) **perkvalifikuoti** į kitą sritį?
- Kaip padėti užimtumo tarnyboms pereinant prie **globalios ir technologiškai pažangesnės** ekonomikos, padedant tiems darbuotojams, kurie prarado darbą dėl nebeaktualios profesijos, t.y. kaip padėti jiems persikvalifikuoti bei įsidarbinti.

MEGA-TENDENCIJOS

Technologinė pažanga:

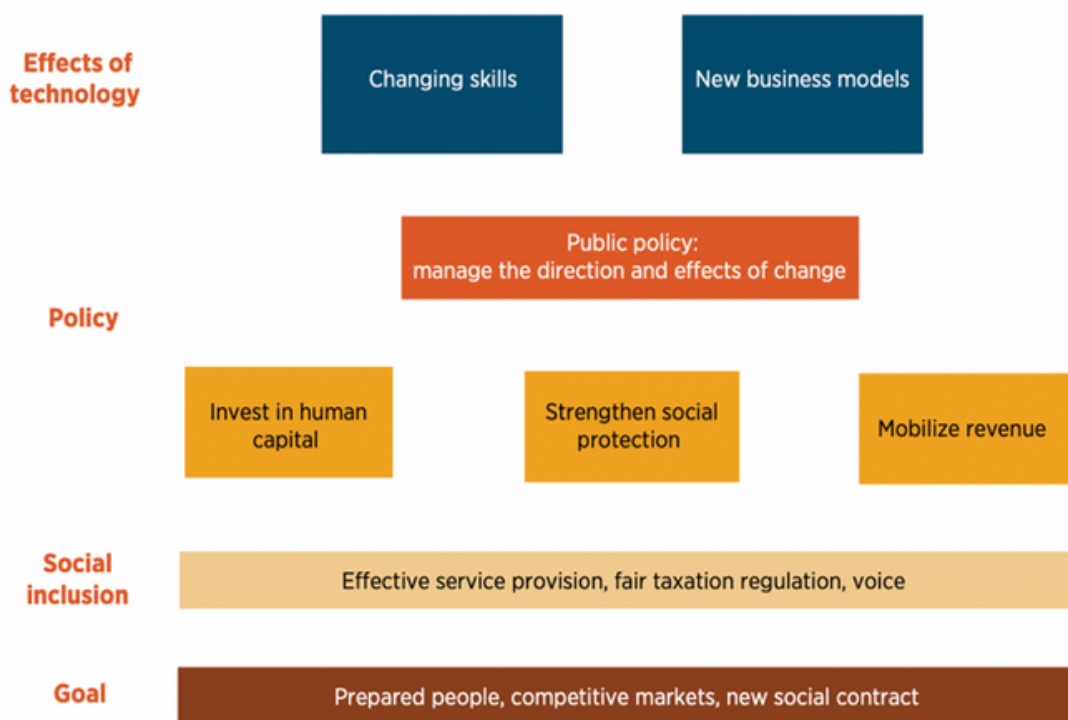
Dėl technologinės pažangos ir vis spartesnio technologijų pritaikymo, darbo rinkoje vis daugiau užduočių, kurias atlikdavo žmogus, **automatizuojamos**. Pirmiausia automatizuojamos buvo įprastos užduotys (pvz., raštvedyba, buhalterija, ataskaitų teikimas ir kt.). Dabar, atsiradus didiesiems duomenims (*angl. big data*), dirbtiniam intelektui (*angl. AI*), daiktų internetui (*angl. Internet of things*) ir vis didėjančiai skaitmenizacijai, sunkesnės užduotys taip pat vis labiau tampa automatizuotos.

Dažnai klaidingai manoma ir bijoma technologinių pokyčių dėl prarandamų darbo vietų, tačiau vertinant globaliai, įvyksta priešingai – dėka technologijų pritaikymo, sukuriama **daugiau naujų darbo** vietų nei jų sunaikinama.

Pavyzdžiui, 2011 m. buvo apskaičiuota, kad kiekvienai aukštųjų technologijų darbo vietai, sukurtai tokiose pramonės šakose kaip IT ar elektros inžinerija, sukuriama apie **4,9 papildomų darbo vietų** teisininkams, vairuotojams ir padavėjams vietos ekonomikoje (Moretti, 2011). Kartais technologinės naujovės gali turėti labai nenuspėjamą poveikį darbo rinkoms, pavyzdžiui, kontraceptinių tablečių poveikis moterų darbo jėgos dalyvavimui ir užimtumui.

Pasaulio banko apžvalgoje prognozuojama, kad inovacijos ir toliau plėsis, spartės, tačiau besivystančios šalys turės imtis skubių veiksmų, kad užtikrintų konkurenciją ateities ekonomikoje (pav. 2). Šioms šalims patariama skubiai investuoti į žmones, ypač į **sveikatą ir švietimą**, kurie yra žmogiškojo kapitalo pagrindas.

Source: WDR 2019 team.

Pav. 2.: Besikeičianti darbo rinkos struktūra. Šaltinis: Pasaulio bankas, 2019.

Demografiniai rodikliai:

Gyventojų senėjimas taip pat gali lemti svarbų darbo jėgos ir išteklių perskirstymą sektoriuose ir profesijose: tikėtina, kad paklausa nuo ilgalaikio **vartojimo prekių** (tokių kaip automobiliai) pereis prie **paslaugų** (tokių kaip sveikatos priežiūra). Šalyse, kuriose dirba jauna ir auganti darbo jėga, greičiausiai bus atvirkščiai, nes plečiasi **vidurinioji klasė** ir vyksta sparti **urbanizacija**. Vis dėlto, iššūkis bus išnaudoti visas šio demografinio pasiskirstymo galimybes, užtikrinant, kad jaunimas turėtų įgūdžius, reikalingus norint dirbti pelningai ir prisidėti prie ekonomikos augimo.

Lietuvoje, nepaisant spartaus **senėjimo** ir **didelės emigracijos**, dėl ko darbo rinka kasmet sumažėja **1%**, per pastaruosius 25 metus vienam gyventojui tenkantis pajamų augimas viršijo daugumą EBPO šalių ir viršijo kitas regiono ekonomikas. Tačiau, vertinant ilgalaikio ekonomikos augimo perspektyvas, jos nėra džiuginančios. Lietuvos banko analizė parodė, kad net jei Lietuva augtų panašiu tempu kaip iki šiol, ES vidurkis būtų pasiektas tik po **ketvirčio amžiaus**. Nerimą kelia tai, kad žmogiškojo kapitalo rezervai praktiškai išseko (Lietuvos bankas, 2020).

Globalizacija:

Produktų, paslaugų, finansų ir technologijų rinkų integracija daro didelę įtaką viso pasaulio darbo rinkoms, nes jos tampa vis labiau susijusios.

Tai gali turėti reikšmingą teigiamą poveikį užimtumui: pavyzdžiui, apskaičiuota, kad 2011 m. daugumoje Europos šalių verslo sektoriuje nuo **30% iki 40%** darbo vietų išlaikė vartotojai užsienio rinkose (OECD, 2016). Tačiau taip pat baiminamasi dėl galimo neigiamo poveikio: ekonomiškai labiau išsivysčiusiose šalyse darbuotojai yra susirūpinę dėl darbo galimybių, prarastų naudojantis kitų šalių paslaugomis (*angl. offshoring*), taip pat dėl padidėjusio pažeidžiamumo, susijusio su darbo ir pajamų nepastovumu.

Tuo pat metu daugelio besiformuojančios ekonomikos šalių darbuotojai nerimauja dėl neigiamų prekybos liberalizavimo padarinių, atsilikusių užimtumo galimybių augančiai darbo jėgai ir kitų besivystančių ekonomikos šalių konkurencijos (OECD, 2012). Visų šalių (tiek pažengusių, tiek besivystančių) darbuotojų jaučiamas nerimas yra dėl globalizacijos didėjančios **pajamų nelygybės** ir **prastesnių darbo sąlygų**.

Vertybiniai pokyčiai:

Vis dažniau darbo rinkoje keliamas klausimas yra ne kiek ilgai darbuotojas dirba, bet kiek per tą laiką pavyksta padaryti, tai yra – fokusas vis labiau krypsta į **rezultatą**, o ne į **laiką**. Ir technologijos vis dažniau leidžia dirbti lanksčiau – EBPO analizėje pabrėžiama, kad dėka technologinio progreso, darbuotojai vis geriau galės pasirinkti kam dirbti, kur dirbti ir koku tempu, nes svarbiausia bus – padarytas darbas. Todėl riba tarp darbo ir asmeninio gyvenimo vis labiau nyks, dėl ko, tikėtina, matysime pokytį nuo „**darbo ir asmeninio gyvenimo balanso**“ link „**darbo ir gyvenimo integracijos**“ siekio.

Ilgūdžiai:

Tikėtina, kad ateityje ypač svarbūs bus dviejų tipų ilgūdžiai:

- 1** Pirmiausia, automatizavus rutinines užduotis, vis daugiau dėmesio bus skiriama ilgūdžiams, kuriuos sunkiau automatizuoti. Jau yra įrodymų, kad darbo rinka vis labiau vertina „**minkštuosius**“ ilgūdžius, tokius kaip **gebėjimas bendrauti, dirbti komandoje, vadovauti, spręsti problemas ir organizuoti**.

2 Antra, didėja **skaitmeninių įgūdžių** svarba. Nors IRT specialistų įgūdžių paklausa sparčiai auga, esami duomenys kol kas nenumato globalaus šių specialistų trūkumo. Tačiau daug daugiau nerimo kelia darbuotojų bendrieji IRT įgūdžiai, tokie kaip galimybė naudoti bendravimo ir informacijos paiešką ar biuro programinę įrangą. Čia esami EBPO duomenys rodo reikšmingą įgūdžių **paklausos ir pasiūlos neatitikimą** (OECD, 2016).

PASAULIO BANKAS „THE HUMAN CAPITAL INDEX“:

Nors duomenys apie COVID-19 pandemijos poveikį žmogiškajam kapitalui tik pradeda pasirodyti, Pasaulio banko atlikti situacijos modeliavimai prognozuoja sudėtingą situaciją dabartinei mokyklinio amžiaus vaikų kartai. Šie modeliavimai rodo, kad mokyklų uždarymas ir šeimos sunkumai daro didelę neigiamą įtaką gebėjimams. Manoma, kad šis poveikis gali panaikinti per pastarąjį dešimtmetį pasiektus laimėjimus ir žmogiškojo kapitalo pažangą.

Jau galime numatyti, kad **robotai** perims tūkstančius įprastų užduočių ir panaikins daug žemos kvalifikacijos darbo vietų išsivysčiusiose šalyse ir besivystančiose šalyse. Tuo pačiu metu technologijos kuria galimybes, atveria kelią naujoms darbo vietoms, didina produktyvumą ir gerina viešųjų paslaugų teikimą. Pasaulio bankas įspėja, kad svarstant, kaip pasirengti darbo ateičiai, svarbu suprasti, kad daugelis dabar pradinėje mokykloje esančių vaikų jau suaugę dirbs darbus, kurie **šiandien dar neegzistuoja**.

IŠVADOS

DARBO SKELBIMŲ ANALIZĖ

Išanalizavus 2021 m. populiariausių skelbimų portalų darbo pasiūlymus bei apibendrinus HR agentūrų pasidalintas įžvalgas, buvo padarytos šios išvados:

Daugiausiai darbo pasiūlymų teikiama šiose srityse:

- Informacinių technologijų
- Finansų ir draudimo
- Pardavimų vadybos
- Gamybos ir pramonės
- Elektroninės komercijos
- Inžinerijos ir mechanikos

Paklausiausias darbo stažas:

- Dažniausiai ieškoma darbuotojų su 2-3 metų patirtimi
- Viduriniojo-aukštesniojo lygmens (*angl. mid-senior*), o ypatingai vyresniųjų (*angl. senior*) specialistų trūkumas yra didžiausias

Konkurencingiausi atlyginimai siūlomi:

- Informacinių ir kitų technologijų, farmacijos ir medicinos prietaisų, finansinės ir draudimo veiklos bei profesinės, mokslinės veiklos srityse
- Didžiausiuose šalies miestuose, bet ypatingai – sostinės regione
- Aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą įgijusiems specialistams
- 30-39 metų amžiaus grupėje
- Vadovo lygmens pozicijose

Paklausiausios darbuotojų savybės:

- Iniciatyvumas, atsakingumas, savarankiškumas
- Gebėjimas prisitaikyti prie pokyčių, motyvacija mokytis
- Kruopštumas bei orientacija į rezultatą
- Anglų kalbos bei darbo kompiuteriu įgūdžiai

Darbo rinka šalies mastu

Lietuvos statistikos departamento duomenimis (2020):

- Paslaugų sektorius – didžiausias darbdavys
- Daugiausia laisvų darbo vietų – informacinių technologijų bei finansų ir draudimo veiklos srityse

Dažniausiai darbuotojams siūlomos papildomos naudos:

- Privatus sveikatos draudimas
- Lanksčios darbo valandos
- Komandinės išvykos ir papildomos atostogų dienos

WORK IN LITHUANIA STATISTIKA

- Daugiausiai darbo pasiūlymų ir paraiškų šiuo metu yra teikiama informacinių technologijų, verslo paslaugų, inžinerijos bei finansų srityse
- Daugiausia darbo pasiūlymų yra teikiama viduriniojo lygmens (*angl. mid-level*) specialistams, o didžiausio darbo paraiškų skaičiaus sulaukiama iš Lietuvoje, Indijoje bei Jungtinėje Karalystėje gyvenančių specialistų

- Vertinant Lietuvos ir pasaulio tendencijas, matoma, kad daugiau darbo pasiūlymų ir rinkodaros veiksmų gali būti skiriama gyvybės mokslų, lazerių technologijų ir sveikatos priežiūros sektoriams, kadangi šios sritys atitinka valstybės numatytas prioritetas ir sulauks vis didesnės paklausos artimiausiu metu

VALSTYBĖS STRATEGIJA

Apžvelgus pagrindinius valstybės strateginius dokumentus, išryškėjo šios prioritetas, šalies konkurencingumą ateityje nulemsiančios kryptys:

- Perėjimas prie aukštą pridėtinę vertę kuriančios skaitmeninės ekonomikos
- Moderniausių informacinių technologijų kūrimas ir plėtra
- Mokslo ir tyrimų paslaugų bei jiems palankios aplinkos skatinimas
- Finansavimo sutelkimas į gyvybės mokslų, biotechnologijų, medicinos technologijų ir inžinerinės pramonės sektorius
- Aukštos kvalifikacijos specialistų, mokslininkų ir tyrėjų pritraukimas į Lietuvą
- Stiprinama energetikos infrastruktūra ir skatinamas žaliasis kursas
- Glaudus ekonominis bendradarbiavimas su diaspora, jos įtraukimo į Lietuvos gyvenimą ir įvaizdžio formavimą skatinimas

KVALIFIKACIJOS TENDENCIJOS

- Vienas labiausiai ryškėjančių iššūkių darbo rinkoje – reikiamų įgūdžių ir kvalifikacijos paklausos neatitinkanti pasiūla
- Lietuvoje daugiau nei trečdalis aukštųjų mokyklų absolventų dirba įgytą kvalifikaciją neatitinkančius darbus
- Daugiausia aukštos kvalifikacijos specialistų Lietuvoje dirba informacijos ir ryšių, finansų, profesinėje ir mokslinėje srityse bei viešajame sektoriuje
- Daugiausia aukštos kvalifikacijos darbuotojų yra 29-39 metų amžiaus grupėje

DARBO RINKOS PROGNOZĖS

- Didžiausia paklausa numatoma aukštos kvalifikacijos specialistams: prognozuojama, kad iki 2030 m. 9 iš 10 darbo vietų bus aukštos arba vidutinės kvalifikacijos
- Numatomas gamtos ir tikslųjų mokslų specialistų trūkumas, taip pat sparčiai augs gydytojų ir slaugos personalo paklausa
- STRATA analizės duomenimis, iki 2026 m. Lietuvoje augs reklamos ir rinkodaros specialistų, buhalterijų bei organizacijų vadovų poreikis
- Remiantis pasaulio ekonomikos forumo prognozėmis, debesų kompiuterija, duomenys, elektroninė komercija ir procesų automatizavimo sritys įgis vis didesnę paklausumą darbo rinkoje
- EBPO išskiria 3 pagrindines mega-tendencijas, formuosiančias ateities darbo rinką: globalizaciją, technologinę pažangą ir demografinius pokyčius. Manoma, kad technologinė pažanga skatins naujų, šiandien dar neegzistuojančių darbo vietų kūrimąsi, demografiniai pokyčiai – išteklių perskirstymą ir sveikatos priežiūros paslaugų plėtrą, o globalizacijos procesai – turės teigiamą įtaką užimtumui, tačiau sukels didėjančios pajamų nelygybės riziką
- Anot CEDEFOP, didžiausias naujų darbo galimybių augimas ateityje bus meno ir poilsio, informacijų ir ryšio, finansinės ir draudimo paslaugų srityse
- Tikėtina, kad bus stipriau vertinami „minkštieji“, neautomatizuojami įgūdžiai, tokie kaip gebėjimas bendrauti ar dirbti komandoje bei įvyks vertybinis pokytis: susitelkimas į darbo procesą pereis prie susitelkimo į darbo rezultatą